

mokřady

metodický materiál
kresby © Pavel Procházka

Ministerstvo životního prostředí

Prstnatec májový

Ačkoliv patří k našim nejběžnějším orchidejím, je řazen mezi ohrožené druhy rostlin. Jeho výskyt je vázán zejména na podmáčené louky a mokřady. Kvete od května do června. Prstnatec je schopen vytvářet velké množství různých barevných variet i poddruhů, které lze od sebe mnohdy odlišit pouze genetickou analýzou. Běžně dosahuje výšky okolo 20 cm, nicméně za vhodných podmínek může dorůst výšky až okolo 50 cm.

Ocún jesenní

Ocún jesenní je jedovatou rostlinou s jedním z největších květů české flóry. Listy se semeníkem tvoří už během jarních měsíců. Na začátku léta se zatahuje a zásobní látky ukládá do velké cibule, díky níž je pak v pozdním létě a na podzim schopen vykvétat světle růžovými květy. Existuje několik zahradních kultivarů, z nichž některé jsou i v plnokvěté formě.

Pcháč zelinný

Jde o poměrně běžnou, až 150 cm vysokou rostlinu, nejčastěji se vyskytující na podmáčených stanovištích. Květy má uspořádány v úboru, jejich barva je nejčastěji zelenobílá. Jde o velmi proměnlivý druh, který je schopen křížení s ostatními druhy pcháčů. Dá se využít i kuchyňsky – mladé listy mohou posloužit jako základ pro přípravu salátů.

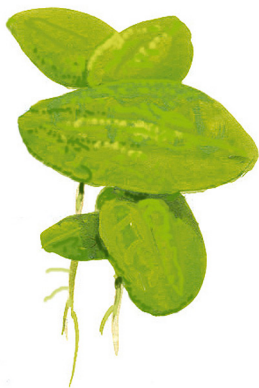
Olše lepkavá

Evropský druh dřeviny vyskytující se v podmáčených lokalitách s výživnou, na minerály bohatou půdou. Podobně jako **bříza** či **osika** je pionýrskou dřevinou. Při řezu je typická oranžově zbarveným dřevem. Tuto krajinotvornou dřevinu je možné využít i jako léčivo – její usušené listí totiž pomáhá při nachlazení, průjmům a horečkách. Olšové šišťice se zase někdy používají k úpravě vody v akvaristice.

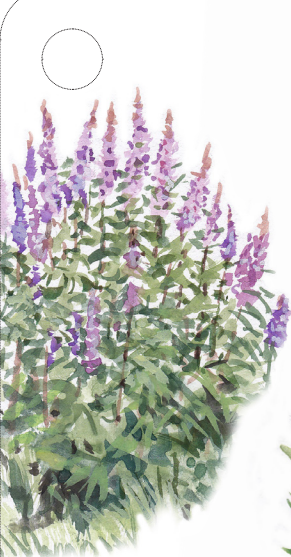
Blatouch bahenní

Patří mezi pryskyřníkovité rostliny. Je typický výraznými, poměrně velkými lesklými květy, které jsou zbarveny sytě žlutě až žlutooranžově. Nejčastěji se vyskytuje v mokřadech, prameništích a nivách menších vodních toků. Kvete obvykle od dubna do května. V Česku lze rozlišit čtyři poddruhy s jistou fytogeografickou vazbou.

Okřehek menší

Jde o rostlinu plovoucí na hladině, rozšířenou hlavně ve stojatých a mírně tekoucích vodách. Vzhledem připomíná drobné zelené lupínky. Lze ji využít jako krmivo vodní drůbeže. Přirozeně je častou potravou býložravých ryb. Okřehek má rovněž léčivé účinky – pomáhá s léčbou nosních polypů a působí močopudně.

Kyprej vrbice

Jde o medonosnou, vytrvalou rostlinu, která roste nejčastěji v blízkosti vodních ploch. Její květy se využívaly k výrobě potravinářského barviva, kořen pak k výrobě barviva na textil. Kyprej vrbice navíc patří mezi léčivé rostliny – využíván byl zejména její oddenek, který zastavoval průjem, ale také pomáhal při vnitřním krvácení a při zánětu střev a žaludku. Nať kypreje pomáhala hojení ran.

Přeslička největší

Tento druh přesličky, dosahující výšky až 200 cm, vytváří jak jarní, tak letní lodyhu. Výtrusnicový klas může být dlouhý až 9 cm. Přeslička největší se vyskytuje nejčastěji na prameništích, bažinách, ale i v příkopech u silnic. U nás je nejčastější na východní Moravě a v Českém ráji. Patří mezi druhy vyžadující další pozornost (kategorie C4a).

Bruslařka obecná

Druh vodní ploštice, která se vyskytuje na hladině vodních ploch, kde se také velmi obratně pohybuje a loví hmyz a jiné členovce. Bruslařky jsou schopny aktivního letu, takže mohou kolonizovat nové vodní plochy. Často bývají nesprávně označeny jako vodoměrky – ty ale představují jiný druh vodních ploštic (u nás se vyskytuje například **vodoměrka štíhlá**). V případě ohrožení jsou bruslařky schopny vyskakovat i do výšky.

Znakoplavka obecná

Jde o dravou vodní plošnici při lovu používající pevný bodec, kterým může při neopatrném zacházení bodnout i člověka – lidově se jí proto říká **vodní včela**. Typicky plave břichem vzhůru (odtud vznikl i její název). Je to hojný obyvatel stojatých vod. Samička může na listy vodních rostlin naklást až kolem 200 vajíček, z nichž se později líhnou nymfy, které dospívají po pěti svlékáních.

Splešťule blátivá

Dravá vodní ploštice (podobně jako **bruslařka** či **znakoplavka**), která obývá bahnitá dna stojatých nebo pomalu tekoucích vod. Dospělci jsou typičtí asi 8 mm dlouhou dýchací trubičkou na konci zadečku, která jim umožňuje dlouhodobé setrvání pod hladinou. Při lovu rozvíří ve vodě bahno jako maskování a na kořist pak zaútočí předními „loupeživými“ končetinami. Poté ji bodne sáskem, kterým do ní vpraví dávku jedu. Ten rozloží vnitřnosti oběti na tekutinu a splešťule ji pak, podobně jako pavouci, může vysát.

Potápník vroubený

Vodní brouk, který je (nejen jako dospělec) velkým dravcem. Živí se rybím potěrem, ale i larvami obojživelníků a komárů. Nejsou pouze dobrými plavci, ale také letci, a tak velmi úspěšně kolonizuje nové vodní biotopy. Samci potápníků mají na nohách přísavky sloužící k páření. Samice kladou na vodní rostliny až asi 1000 vajíček.

Vírník obecný

Vodní brouk, který na hladině stojatých vod krouží ve spirálách a aktivně loví. Jeho silné střední a zadní nohy fungují v podstatě jako lodní šroub. Vírníci mají člunkovité tělo a rozdělené oči, jejichž spodní částí pozorují „život“ pod sebou, horní pak zase dění na hladině. Larvy mají vnější žábry.

Kuňka žlutobřichá

Patří mezi menší druhy žab. Její kůže je typicky bradavičnatá, zbarvení svrchní části těla bývá nejčastěji šedé, olivově zelené nebo hnědé, obecně většinou světlejší než u **kuňky ohnivé**. Kuňky se často vyskytují na pionýrských stanovištích, jako jsou osluněné mělké kaluže, tůně, odvodňovací příkopy, nebo jen zatopené koleje vyjeté těžkou technikou. Kuňka při napadení predátorem zaujímá obrannou pozici zvanou „kuňčí reflex“, při níž se žába prohne a dlaně končetin výhruzně vystaví proti predátorovi.

Skokan hnědý

Jde o větší druh skokana s relativně kratšími zadními končetinami (pata zadní nohy se nenatáhne celá přes špičku čenichu). Bývá zbarven hnědě, červenohnědě, nebo až oranžovohnědě. Může mít po těle skvrny, počtem a velikostí velmi variabilní. Na břicho je zbarvení světle šedé, bělavé nebo žlutavé. V průběhu období reprodukce se u samců vytváří na palcích předních končetin poměrně výrazné pářící mozoly. Podobné druhy: **skokan ostronosý** a **skokan štíhlý**.

Rak říční

Jeden z větších druhů raků. Má zesponu načervenalá klepeta, srostlou hlavu a hrud'. Z té vyrůstá pět párů článkovaných končetin. Na hlavě má pár dlouhých tykadel sloužících jako hmatový orgán a rovnovážné ústrojí, kratší tykadla využívá jako čichový orgán. Aktivní je hlavně v noci, kdy loví vodní živočichy. Přiživuje se i na odumřelých tělech rostlin či živočichů. Patří mezi indikátory znečištění tekoucích vod. Je ohrožen nejen znečištěním vody, ale i parazity, jako je například račí mor. Patří mezi kriticky ohrožené druhy živočichů.